

4. Стеценко С. Г. Актуальні проблеми діяльності Кабінету Міністрів України: законодавчий та організаційний аспекти / С. Г. Стеценко // Адміністративне право і процес: шляхи вдосконалення законодавства і практики : зб. мат. конф. – К., 2006. – С. 6–8.

5. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 21 груд. 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 11. – Ст. 94.

Надійшла до редколегії 21.06.2009

Анотації

У статті аналізуються підсумки реалізації в Україні адміністративної реформи. Формулюються деякі перспективи її розвитку.

В статье анализируются итоги реализации в Украине административной реформы. Формулируются некоторые перспективы ее развития

In the article results of realization of administrative reform analyzed. Some perspectives of its progress are formulated.

УДК 342.5

А. Ю. КОЖЕВНИКОВ,

здобувач

Харківського національного університету внутрішніх справ

РЕГУЛЮВАННЯ ІМУНІТЕТУ СУДДІВ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ТА КРАЇН СНД: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Прийняття нової Конституції України 28 червня 1996 р. стало поштовхом для утворення в нашій державі Конституційного Суду України – особливого судового органу конституційного контролю, мета створення якого – не тільки захист прав і свобод людини та громадянина від можливих форм їх нормативного порушення, а і здійснення контролю за діяльністю вищих органів державної влади. Таким чином, виконання Конституційним Судом України функції конституційного контролю у сфері охорони Основного Закону свідчить про його особливу роль у системі вітчизняних органів державної влади, в тому числі й судових. Згідно з Конституцією України, Конституційний Суд складається з 18-ти суддів, на яких і покладено обов'язок вирішувати питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України, давати офіційне тлумачення Конституції та законів України. Як слушно зазначає М. Савченко, одним з основних елементів правового статусу судді є його незалежність, яка безпосередньо пов'язана з незалежністю Конституційно-

го Суду України, судової влади, правосуддя [1, с. 75–84]. Це свідчить про необхідність встановлення особливого механізму захисту суддів Конституційного Суду України, оскільки здійснення в повному обсязі прав та обов'язків суддів Конституційного Суду України було б значно складнішим, а в деяких випадках – навіть неможливим без існування гарантій їх вільної діяльності та незалежності, важливе місце серед яких належить саме гарантії їх особистої недоторканності.

Особливо **актуальним** є аналіз статусу суддів Конституційного Суду України, а саме їх імунітету, юридичний зміст та обсяг якого сьогодні на законодавчому рівні недостатньо визначені, а в науці конституційного права, незважаючи на численні дослідження сутності суддівського імунітету, свідченням чого є наукові праці І. В. Бабія, Л. П. Виноградової, Д. В. Козака, В. О. Сердюка, О. М. Толочко та інших учених, багато питань у цій сфері залишаються не вирішеними.

Тому **завданням** нашого дослідження є узагальнення національного досвіду та

досвіду країн СНД щодо імунітету конституційних суддів.

Правову основу імунітету суддів Конституційного Суду України становить ст. 149 Конституції України, згідно з якою на суддів Конституційного Суду України поширюються гарантії незалежності та недоторканності; підстави щодо звільнення з посади передбачені ст. 126 Основного Закону України. Також ст. 28 Закону України «Про Конституційний Суд України» проголошує, що особа судді Конституційного Суду України є недоторканною. Суддя Конституційного Суду України не може бути затриманий чи заарештований без згоди Верховної Ради України до винесення обвинувального вироку судом. А частина 3 цієї ж статті зазначає, що судді Конституційного Суду України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання в Конституційному Суді України та в його колегіях, крім відповідальності за образу чиклеп при розгляді справ, прийнятті рішень та дачі висновків Конституційним Судом України.

Конкретизований ст. 28 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційний припис недоторканності суддів Конституційного Суду України приводить до висновку, що їх недоторканність являє собою сукупність двох елементів – невідповідальність і недоторканність, які відрізняються способом забезпечення захисту суддів Конституційного Суду України.

У Російській Федерації, згідно зі ст. 15 федерального конституційного закону «Про Конституційний Суд Російської Федерації», суддя конституційного суду не може бути притягнутий до будь-якої відповідальності, у тому числі після закінчення терміну своїх повноважень, за думки, виражені ним при розгляді справи в конституційному суді, якщо тільки вироком суду, який набрав чинності, не буде встановлена вина даного судді в злочинному зловживанні своїми повноваженнями. Зазначений закон не визначає конкрет-

них меж імунітету суддів Конституційного Суду Росії, відсилаючи до федерального закону про статус суддів. У той же час вищезазначена ст. 15 закону «Про Конституційний Суд Російської Федерації» передбачає, що за здійснення дисциплінарного проступку на суддю Конституційного Суду Російської Федерації за рішенням конституційного суду може бути накладено стягнення у вигляді попередження чи припинення повноважень судді. При цьому під дисциплінарним проступком судді розуміють порушення норм федерального конституційного закону «Про Конституційний Суд Російської Федерації», закону Російської Федерації «Про статус суддів у Російській Федерації», а також положень кодексу суддівської етики, затвердженого Всеросійським з'їздом суддів [2, с. 183].

В Азербайджані згідно з ч. I–III ст. 128 Конституції судді конституційного суду недоторканні і не можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані. До них також не можуть бути застосовані заходи адміністративного стягнення, що накладаються в судовому порядку, і вони не можуть бути піддані обшуку, особистому огляду. Недоторканність суддів Конституційного Суду Азербайджану поширюється також на їх житло, службові приміщення, транспортні засоби і засоби зв'язку, поштово-телеграфне листування, особисте майно і документи. Затриманий як підозрюваний у вчиненні кримінального злочину чи адміністративного правопорушення суддя Конституційного Суду Азербайджану відповідно до законодавства має бути негайно звільнений, як тільки буде встановлена його особа; про це слід письмово повідомити Генерального прокурора країни. Надалі щодо судді Конституційного Суду діє те саме правило, як і щодо інших суддів.

У Казахстані, на відміну від вищезгаданих країн, діє правило, за яким Голова і члени Конституційної Ради країни протягом терміну своїх повноважень не можуть бути заарештовані, піддані приводам, за-

ходам адміністративних стягнень, що накладаються в судовому порядку, крім випадків затримання на місці злочину чи здійснення тяжких злочинів, тобто законодавець чітко встановлює випадки, коли члени Конституційної Ради Казахстану можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності. Кримінальна справа щодо голови або члена Ради може бути порушена тільки керівником республіканського державного органу, що здійснює дізнання і слідство. Нагляд за дотриманням законності в процесі слідства здійснюється Генеральним прокурором, який вносить до Парламенту подання про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності Голови або члена Конституційної Ради Казахстану. Кримінальна справа щодо Голови або члена Конституційної Ради підсудна Верховному Суду Казахстану. Що ж стосується дисциплінарної відповідальності, то ні Голова, ні члени Конституційної Ради до неї не притягуються.

Недоторканими є і члени Конституційного Суду Вірменії. Вони не можуть бути заарештовані, притягнуті в судовому порядку до адміністративної чи кримінальної відповідальності інакше як за згодою органу, що їх призначив. У разі арешту чи обшуку члена конституційного суду про це терміново повідомляють орган, який призначив суддю, і голову конституційного суду. При цьому члена конституційного суду можна арештувати чи обшукати тільки з дозволу Генерального прокурора Республіки Вірменія. Таким чином, у Вірменії законодавчо закріплена значно спрощена процедура проведення в край необхідних для швидкого розкриття злочину та покарання його учасників слідчих дій – обшуку та арешту.

Згідно із законодавством Республіки Білорусь судді конституційного суду недоторканні; це положення поширюється на їх житло, службові приміщення, транспорт і засоби зв'язку, кореспонденцію, майно та документи. Судді Конституційного Суду не можуть бути притягнуті до

кримінальної відповідальності, заарештовані, іншим чином позбавлені волі без згоди глави держави, окрім випадків затримання на місці скоєння злочину. Кримінальна справа щодо члена конституційного суду може бути порушена тільки Генеральним прокурором за згодою Президента Республіки Білорусь. Отже, в Білорусі, так само, як і в Казахстані, на конституційному рівні закріплена процедура притягнення до кримінальної відповідальності та арешту судді конституційного суду, без згоди на те будь-яких посадових осіб чи державних органів під час затримання суддів на місці скоєння злочину. Але, на нашу думку, недоліком законодавства Республіки Білорусь є те, що судді конституційного суду в усіх інших випадках притягуються до кримінальної відповідальності виключно за згодою глави держави, що, у свою чергу, призводить до політичної залежності конституційного суду від президента.

У Молдові судді конституційного суду не можуть притягатися до судової відповідальності за подані голоси чи висловлені думки при здійсненні своїх повноважень. Вони також не можуть бути затримані, заарештовані, піддані обшуку (за винятком випадків, коли їх затримали на місці злочину), притягнуті до адміністративної чи кримінальної відповідальності без попередньої згоди конституційного суду. Судовий розгляд злочинів та адміністративних правопорушень, учинених суддями конституційного суду, належить до компетенції Вищої судової палати. Порушення кримінальної справи і запит про згоду на притягнення до суду належить до компетенції Генерального прокурора Республіки Молдова.

Судді Конституційного Суду Таджикистану також не можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності, заарештовані, піддані заходам адміністративного стягнення, що накладаються в судовому порядку, без згоди Меджлісу мілли Меджлісу Олі. Затримання і примусове притяг-

нення допускаються тільки у тих випадках, коли судді затримані на місці скоєння злочину і коли про це терміново повідомлено голову конституційного суду чи його заступника. Кримінальна справа щодо судді конституційного суду може бути порушена тільки генеральним прокурором країни, і вона, як і справа про адміністративне правопорушення, підсудна тільки Верховному Суду Республіки Таджикистан. Проникнення в житло, службове приміщення судді конституційного суду, в особистий чи службовий транспорт, здійснення там огляду, обшуку, виїмки, а також особистий огляд або особистий обшук судді конституційного суду, як і огляд та виїмка належних йому речей і документів, не можуть проводитися інакше як з санкції генерального прокурора і тільки після порушення кримінальної справи щодо цього судді. Суддя конституційного суду не може бути підданий примусовим заходам медичного характеру, визнаний недієздатним чи обмеженим у дієздатності, а також щодо нього не може бути порушене в суді відповідне провадження без згоди конституційного суду. Також суддя конституційного суду не може бути підданий будь-яким заходам впливу за висловлену ним думку в процесі конституційного судочинства.

У Грузії члени конституційного суду також наділені імунітетом: не допускається їх притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт, особистий обшук, обшук їх квартири, автомобіля, робочого місця без згоди конституційного суду, яке вважається прийнятним, якщо за нього проголосувало більше половини учасників засідання пленуму конституційного суду. Виняток становить затримання члена конституційного суду на місці скоєння злочину, про що терміново повідомляється конституційний суд. Однак якщо конституційний суд не дає згоди, затриманий чи заарештований член суду негайно звільняється. У разі згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт члена кон-

ституційного суду його повноваження призупиняються до прийняття судом кінцевого рішення. І якщо щодо такого члена конституційного суду буде винесено виправдувальний вирок чи припинено справу за обставинами, що реабілітують, то його повноваження як члена конституційного суду відновлюються.

Завершуючи розгляд питання імунітету суддів Конституційного Суду України, варто зазначити, що, безумовно, суддівська недоторканність являє собою певною мірою виняток із конституційного принципу рівності всіх перед законом і судом. У той же час вона за своїм змістом виходить за межі особистої недоторканності. Це обумовлюється тим, що держава, яка висуває високі вимоги до судді та його професійної діяльності, вправі і зобов'язана забезпечити йому додаткові гарантії при здійсненні ним своїх професійних обов'язків. Таким чином, недоторканність судді конституційного суду є однією з умов неупередженої діяльності Конституційного Суду України та умовою виконання принципу забезпечення засад конституційного ладу України. Як справедливо відзначається у літературі, недоторканність судді повинна бути не особистим привілеєм громадянина, який обіймає посаду судді, а шляхом до захисту його професійної діяльності [3, с. 63]. Тому сьогодні варто відмовитися від позиції заперечення соціальної цінності імунітету суддів. У той же час не слід вважати існуючу в Україні модель недоторканності суддів та суддів Конституційного Суду ідеальною. Вона не є такою як з точки зору світової практики, так і з точки зору встановлення балансу між інтересами українського суспільства і держави, тому потребує свого вдосконалення.

Зокрема, на нашу думку, було б доцільно положення щодо затримання та притягнення до кримінальної відповідальності членів конституційної ради без згоди будь-яких посадових осіб чи державних органів під час затримання їх на місці

злочину чи скоєння тяжких злочинів, закріплені в законодавстві Республіки Казахстан, реалізувати на рівні Основного Закону та законодавства України, тим самим розвіявши думку про привілеї суддів

Конституційного Суду України, а саме про наявність у них імунітету як щита безкарності для суддів, що скоїли або можуть скоїти будь-які злочини.

Література

1. Савенко М. Незалежність судді конституційного суду України / М. Савенко // Вісник Конституційного Суду України. – 2001. – № 1. – С. 75–84.
2. Сопельцева Н. С. Иммуниеты в конституционном праве Российской Федерации : дис. ... канд. юрид. наук / Н. С. Сопельцева. – Челябинск, 2003. – 234 с.
3. Бабій І. Незалежність судової влади в особі судді – запорука демократичної держави / І. Бабій // Підприємництво, господарство і право : наук.-практ. госп.-прав. журнал. – 2007. – № 5. – С. 160–162.

Надійшла до редколегії 16.06.2009

Анотації

У статті проведено порівняльно-правовий аналіз практики нормативного регулювання імунітету суддів Конституційного Суду України і країн СНД. Запропоновано низку теоретичних висновків та практичних рекомендацій, які спрямовані на вдосконалення правової основи забезпечення недоторканності суддів Конституційного Суду України.

В статье проведен сравнительно-правовой анализ практики нормативного регулирования иммунитета судей Конституционного Суда Украины и стран СНГ. Предложен ряд теоретических выводов и практических рекомендаций, которые направлены на усовершенствования правовой основы обеспечения неприкосновенности судей Конституционного Суда Украины.

In the article comparative-legal analysis of practice of normative regulation of Constitutional Court of Ukraine and CIS judges immunity is made, it is proposed some theoretical conclusions and practical recommendations for improvement of legal basis of ensuring Constitutional Court of Ukraine judges immunity.

УДК 351.75 (477+430)

Р. С. МЕЛЬНИК,

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник
начальник науково-дослідної лабораторії з проблем попередження
правопорушень та взаємодії з населенням і громадськістю
Навчально-наукового інституту підготовки фахівців міліції громадської безпеки
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ПОНЯТТЯ «ГРОМАДСЬКА БЕЗПЕКА» ТА «ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК» У НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ НАУЦІ І ЗАКОНОДАВСТВІ

Досить часто при аналізі чинних нормативних актів ми зустрічаємо поняття «громадська безпека» та «громадський порядок». Так, зазначені дефініції неодноразово використовуються у законах України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення

волі» [1] та «Про правовий режим надзвичайного стану» [2], Кодексі України про адміністративні правопорушення [3] тощо. Майже такого ж поширення названі терміни набули й у німецькому законодавстві. Наприклад, у § 15 Закону Федеративної Республіки Німеччина «Про зі-